

ACȚIUNI REVENDICATIVE ALE CLASEI MUNCITOARE DIN BANAT ÎN ANII DICTATURII REGALE (1938—1940)

Instaurarea dictaturii regale la 10 februarie 1938 constituie un regres în viața politică a României, avînd semnificația începutului unei perioade de sacrificii grele pentru poporul român. Pe lîngă realizarea ambițiilor de dictatură personală ale regelui Carol al II-lea, dictatura regală a consfințit victoria cercurilor de extremă dreaptă din cadrul burgheziei române care după primul război mondial preconizau desființarea sistemului parlamentar în România și înlocuirea lui cu un regim autoritar. Schimbarea politică a fost posibilă datorită lipsei de unitate a forțelor democratice și muncitorești, a neînțelegerii caracterului unei asemenea dictaturi din partea forțelor politice care se situau pe platforma regimului parlamentar.

Anticomunismul declarat al forțelor responsabile în viața politică a României interbelice a împiedicat concentrarea forțelor democratice în vederea realizării unui larg front popular antifascist care să bareze calea regimului totalitar. Pe plan extern, politica devenită tradițională, de apărare a integrității teritoriale și unității naționale de curînd realizate suferă inconsecvențe și cedări treptate; evenimentele dramatice ale celui de al doilea război mondial și cele care le-au precedat afectînd grav și România. Politica internă a dictaturii regale a fost marcată de o nouă îngrădire a libertăților democratice și cetățenești și de înăsprirea exploatării maselor muncitoare.

Singura forță politică organizată, care demascînd lozinca „împăcării dintre clase“ a luptat consecvent împotriva aruncării greutăților legate de înarmare pe seama maselor populare și pentru rezistență hotărîtă împotriva fascismului, la nevoie chiar cu armele, a fost Partidul Comunist Român. În Banat unde erau concentrate o serie de mari întreprinderi industriale, cu pondere însemnată în economia României, centre muncitorești cu vechi tradiții revoluționare scăderea nivelului de trai ca urmare a intensificării exploatării și a acordurilor economice încheiate cu Germania a determinat o intensificare a luptei de clasă, creșterea mișcării revendicative a maselor largi populare.

Împotriva măsurilor economice luate de guvernele dictaturii regale pentru aruncarea greutăților economice pe seama maselor populare, în

condițiile în care statul acorda credite mari gigantilor industriali, iar marea burghezie grupată în jurul regelui obținea în urma comenzilor de război beneficii de sute de milioane, Partidul Comunist Român a dus o luptă susținută demascând puternicul caracter de clasă al tuturor acțiunilor ce aveau ca rezultat pauperizarea în continuare a maselor populare. „Conducerea partidului comunist — relatea Inspectoratul regional de poliție Timișoara la 4 mai 1938 — a dat instrucțiuni formațiunilor sale să intensifice activitatea propagandistică în rîndul muncitorilor din fabrici, a funcționarilor pentru demascarea impozitelor ... Fruntașii comuniști au dat dispoziții să se procedeze cu prudență pentru evitarea arestărilor“¹.

Restrîngerea drepturilor democratice cu ofensiva declanșată de patronat și autorități împotriva cuceririlor economice mai vechi ale muncitorimii din România au impus partidului comunist adoptarea unor măsuri sporite de conspirativitate, modificări în structura sa organizatorică ce au fost semnalate și în Banat de către Inspectorul regional de poliție Timișoara. „Avem onoare a vă comunica că în ultimul timp conducerea comunistă — analizînd starea actuală din România, produsă de permanente conflicte dintre clasele capitaliste și cea muncitoare care se soldează cu numeroase arestări și condamnări și constatînd că în rîndurile muncitorimii organizate ... se introduc numeroși agenți provocatori, plătiți de autorități care fac dese acte de trădare, a luat hotărîrea de a porni o nouă organizare a muncii de partid care să aibă la bază o completă conspirație“².

Analizînd situația economică și politică a țării după instaurarea dictaturii regale, C.C. al P.C.R. a elaborat în iunie 1938 un program de revendicări care înscrie între prevederile sale: lupta contra dictaturii regale și instaurarea regimului parlamentar, anularea Constituției din februarie 1938, lichidarea Grăzii de fier și a tuturor organizațiilor fasciste, anularea legislației și a măsurilor antipopulare adoptate de noul regim și stabilirea drepturilor cetățenești. În domeniul economic se cerea: ieftinirea costului vieții, desființarea taxelor de consumație și de export în folosul marilor exportatori, scăderea prețurilor la toate categoriile de mărfuri, anularea sistemului de impozite impus de dictatura regală³.

Acțiunile pentru revendicări economice în Banat, multe dintre ele avînd și un puternic caracter politic, conduse și organizate de partidul comunist au însoțit dictatura regală încă de la instaurarea ei.

De cele mai multe ori s-a luptat pentru înscrierea în contractul colectiv de muncă a unor prevederi care să pună interesele muncitorimii la adăpost de atentatele patronatului, de scumpirea nivelului de trai. După opinia lui G. Palastra în societatea capitalistă „Contractul colectiv singur răspunde necesității de apărare a intereselor lucrătorilor. Se pare că este chiar indispensabil în industria mare unde se — protejuesc interesele

¹ Arhivele statului Caransebeș, *fond Poliția Iam*, dosar nr. 5/1938, 115.

² Arhivele st. Caransebeș, *fond Poliția Iam*, dosar nr. 5/1938, f. 20.

³ Al. Gh. Savu, *Dictatura regală (1938—1940)*, București, Editura politică 1970, p. 245—

lucrătorilor, contribuind a le fixa un salariu și durată de muncă echitabilă“. Este cu atât mai necesar acest lucru cu cât „în fața neegalității de forțe care există între șeful de industrie și lucrătorul izolat, numai contractul colectiv poate să stabilească concordanța de interese ale celor doi factori economici“⁴.

Încă de la începutul anului 1938 muncitorii de la întreprinderile metalurgice și miniere ale societății U.D.R. au început o lungă și grea luptă pentru a determina Societatea U.D.R. să accepte înscrierea unor noi prevederi în contractul colectiv de muncă. În acest scop muncitorii, după relatarea Legiunii de jandarmi Caraș, au redactat și un memoriu care a fost înaintat Inspectoratului muncii din Timișoara⁵. Pentru a tempera revendicările muncitorilor de la Societatea U.D.R., la ședința de întocmire a memoriului care s-a ținut la Reșița, în ziua de 16 I 1938, în sala Căminului muncitoresc, a participat și liderul social-democrat de dreapta Eftimie Gherman, secretarul general al Uniunii muncitorilor minieri din România. Cu toată opoziția lidelilor de dreapta, din rîndul sindicatului local și a conducerii centrale, muncitorii au solicitat înscrierea în noul contract colectiv de muncă a unor revendicări mult sporite față de vechiul contract⁶. „Această acțiune a muncitorilor — după cum recunosc organele de represiune — pornește însă de la bărbații de încredere ai muncitorilor organizați în sindicate...“ care au reușit în nenumărate rînduri să demonstreze muncitorilor avantajele luptei organizate, bucurîndu-se astfel de încredere deplină din partea majorității muncitorilor de diferite naționalități⁷. Muncitorii reșițeni au împus, în martie 1938, înscrierea în noul contract de muncă sporirea salariului în raport cu creșterea costului vieții și necesitatea revizuirii cronometrărilor; norme de muncă impuse de direcțiunea societății care urmărea intensificarea exploatarii muncitorilor prin creșterea intensității muncii. S-a cerut totodată încetarea concedierilor muncitorilor de alte naționalități⁸.

Unul din cele mai lungi conflicte de muncă au declanșat muncitorii minieri de la mina de cărbuni Cozla din județul Caraș. Refuzul repetat al direcțiunii miniere U.D.R. de a satisface revendicările muncitorilor a determinat, în ziua de 10 februarie 1938 bărbații de încredere ai muncitorilor, conducători ai sindicatului internațional⁹, de la mina Cozla, să ceară declanșarea grevei¹⁰.

Începută a doua zi, în 11 februarie, greva de la mina Cozla constituie prima grevă din anii dictaturii regale și deschide șirul lung al greve-

⁴ Ilie Ceaușescu, *Din istoria contractului colectiv în România*. București, 1970, p. 24.

⁵ Arh. st. Caransebeș, *fond Legiunea de jandarmi Caraș*, dosar nr. 2/1938, f. 3.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ E. Cimponeriu, *Reșița luptătoare*, București, Editura științifică, 1965, 231.

⁹ Încercînd să spargă unitatea muncitorilor de diferite naționalități, autoritățile au sprijinit înființarea unui „Sindicat național român“, dar acesta nu a găsit adeziunea nici măcar a muncitorilor români, fiind o organizație pusă în slujba patronatului, iar ulterior a început pe mina legionarilor.

¹⁰ Arh. st. Caransebeș, *fond Legiunea de jandarmi Caraș*, dosar nr. 2/1938, f. 25—26. Buletin informativ din 24 II 1938.

lor și mai ales al conflictelor de muncă, punînd sub semnul întrebării proiectata împăcare între clase — pe care doreau să o realizeze zeloșii sprijinitori ai noului regim. Cauzele grevei au fost de natură economică, muncitorii solicitînd între altele: sporirea salariilor, plata concediilor restante din 1937 și ieftinirea alimentelor cumpărate de la întreprindere. Au sosit imediat la Cozla Eftimie Gherman, lider social-democrat de dreapta și comandantul legiunii de jandarmi Caraș, care au cerut muncitorilor să reia lucrul. După ce s-a format o comisie din delegați ai muncitorilor și reprezentanți ai Inspectoratului muncii din Timișoara, care a recunoscut unele din revendicările ce au determinat declanșarea grevei, restul de revendicări urmînd a fi aprobate de Societatea Creditul carbonifer din București, muncitorii au acceptat reluarea lucrului în ziua de 14 februarie. Conflictul însă nu a fost lichidat definitiv, autoritățile reușind numai să determine reluarea lucrului. Bărbații de încredere — conducători ai grevei, după relatările polițienești, au fost deferiți Tribunalului militar al Diviziei 1 Infanterie Timișoara¹¹.

Pentru apianarea definitivă a conflictului, Curtea de apel din Timișoara, care a luat în cercetare conflictul, a dat o decizie de arbitraj în favoarea muncitorilor. Societatea însă nu a recunoscut sporul de salariu de 10% acordat prin decizia de arbitraj și a continuat să plătească muncitorilor vechile salarii. Refuzul Societății U.D.R. de a respecta decizia a determinat Ministrul Muncii să intervină în două rînduri pe lângă Societatea U.D.R. spre a plăti muncitorilor noile salarii. Societatea U.D.R. a condiționat respectarea deciziei de arbitraj a Curții de apel din Timișoara, privind sporul de salarii, de sporirea prețului la cărbunele furnizat de ea C.F.R.-ului¹². Patronii U.D.R. nu consimțeau astfel de concesii, care le-ar fi micșorat beneficiile și așa foarte mari. După datele oficiale ale U.D.R., beneficiile ei nete pe anul 1939 s-au ridicat la 172.041.245 lei¹⁴.

Conflictul de muncă a continuat, fapt pentru care Societatea U.D.R. a încercat stingerea lui printr-un act de forță. Minerii de la mina Cozla au fost anunțați că Societatea a hotărît închiderea minei cu data de 6 iulie. Muncitorii mineri care acceptă să lucreze pe baza vechilor prevederi din contractul de muncă pot rămîne, promițîndu-le și unele înlesniri, fără a se preciza care vor fi acelea. Cei care nu acceptă să lucreze în condițiile dorite de societate, sînt invitați a-și ridica ultimul salariu¹⁵. Hotărîrea aceasta nu a reușit să sperie și nici să spargă solidaritatea muncitorilor, ei fiind hotărîți să-și apere drepturile pînă la capăt. Din această cauză, conflictul de muncă declanșat de muncitorii mineri de la societatea U.D.R. și îndeosebi de la mina Cozla, care se prelungise peste 6 luni de zile, durată neobișnuit de mare a determinat Direcțiunea U.D.R. să cedeze.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem f. 52, Buletin informativ pentru perioada 24 martie — 23 aprilie 1938.

¹³ Ibidem.

¹⁴ E. Cimponeriu, *o.c.* p. 223

¹⁵ Arh. st. Caransebeș, *fond Legiunea de jandarmi Caraș*, dosar nr. 2/1938, f. 95. Buletin informativ din 23 iulie 1938.

Au început noi tratative soldate cu încheierea unui nou contract colectiv de muncă în care s-au inclus toate cuceririle economice anterioare recunoscute acum și de către societate¹⁶.

Organele de represiune ale regimului, nedesmințindu-și caracterul lor de clasă, de apărătoare ale intereselor marelui capital, au arestat și trimis în judecată și de această dată pe muncitorii cei mai combativi, cărora li se datora într-o măsură importantă succesul acțiunii revendicative¹⁷.

În martie 1938 a avut loc un conflict de muncă la Fabrica de sticlă din Tomești, deoarece muncitorii nu primiseră salariile restante pe lunile ianuarie și februarie¹⁸.

Deși cea mai ridicată producție a României interbelice a fost realizată în anul 1938, masele populare au suferit ca și până atunci, grele privațiuni, fiind expuse în permanență lipsurilor determinate de creșterea prețurilor și a costului vieții. Un buletin informativ al Inspectorului general al jandarmeriei din martie 1938 consemna: „scumpetea articolelor de primă necesitate, care la majoritatea dintre ele a crescut cu 50%”. Comparativ cu anul 1933, în 1938 costul vieții s-a ridicat cu 20%, iar salariile, pentru aceeași perioadă au scăzut la 85,7%¹⁹.

Creșterea rapidă a scumpetei i-a determinat în 18 septembrie 1938 pe muncitorii din Reșița să ceară într-o adunare generală îmbunătățirea prevederilor contractului de muncă și sporirea salariului cu 15%. Faptul că 74% din muncitorii reșițeni primeau un salariu de 2000—3000 lei lunar ceea ce nu le asigura decât condiții minime de trai și fermitatea cu care și-au susținut revendicările, a silit Direcțiunea U.D.R. să satisfacă revendicările²⁰.

Apariția unor fenomene de criză în viața economică a României s-a răsfrint negativ și asupra condițiilor de viață ale maselor muncitoare din Banat, reducerea timpului de lucru la unele întreprinderi, afectând salariile și așa modeste, ale celei mai mari părți a muncitorilor. Un buletin de informare al rezidentului ținutului Timiș, consemna această stare de fapt: „Greutățile întâmpinate de industrie și comerț au influențat viața muncitorilor, intrucît majoritatea întreprinderilor pentru a putea rezista crizei, au redus durata legală a muncii (cu reducerea corespunzătoare a salariului, n.n.), recurgînd la munca prin rotație, timpul de lucru la unele întreprinderi fiind de cîte 3 zile pe săptămînă, alte întreprinderi au redus numărul muncitorilor”²¹.

După desființarea sindicatelor și înființarea, prin decretul din octombrie 1938, a breslelor, pentru muncitorii din Banat și din întreaga țară, se punea problema transformării breslelor din instrumente ale dictaturii regale în instrumente de luptă ale muncitorimii pentru drepturi econo-

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Wiliam Marin, Gheorghe I. Oancea, *Mișcarea antifascistă și revoluția populară din Banat*, Timișoara, 1971, p. 142.

¹⁹ Al. Gh. Savu, *o.c.*, p. 243, 244

²⁰ E. Cimponeriu, *o.c.* p. 226, 231

²¹ Arh. st. Timișoara, *fond Rezidența ținutului Timiș*, dosar nr. 56/1938, f. 8.

mice. După cum recunosc înseși organele de represiune ale regimului, în cea mai mare parte pe plan local în conducerea breslelor au ajuns la puțin timp comuniștii și social-democrații de stînga, care au început să folosească breslele în alt scop decît cel preconizat de autorități. Deși dictatura regală a considerat Garda de Fier inamicul său cel mai important și a luat măsuri represive împotriva legionarilor și cu toate că U.D.R. în fața creșterii pericolului fascist a luat nenumărate poziții de apărare a independenței și suveranității țării, organele de represiune au urmărit să restrîngă activitatea organizațiilor comuniste din Banat. Astfel, în Penitenciarul din Caransebeș, după cum raportează direcția penitenciarului, în perioada 10—20 noiembrie 1938 se aflau internați 22 de comuniști²².

În toamna anului 1938, la Uzina de la Ferdinand, a izbucnit un conflict de muncă, muncitorii cerînd conducerii uzinei satisfacerea unor revendicări economice și în special mărirea salariilor. Conflictul a fost amînat prin intervenția rezidentului ținutului Timiș, care a asigurat delegația muncitorilor la tratative că va acționa pentru rezolvarea revendicărilor muncitorești. În februarie 1939, conflictul de muncă de la Uzina Ferdinand se reactualizează ca urmare a faptului că direcția uzinei nu a acordat la tratative decît concesiile minime, acceptate de conducătorii reformiști ai breslei. Promisiunea făcută de rezidentul ținutului Timiș nu a fost respectată. Din această cauză, în ziua de 2 martie 1939, fără aprobarea conducătorilor breslei locale, 1574 muncitori de la Uzina Ferdinand au declarat grevă. Situația fiind socotită alarmantă, au sosit imediat la fața locului șeful Inspectoratului regional al muncii Timișoara și comandantul Legiunii de jandarmi Severin. Satisfacerea rapidă a revendicărilor muncitorești de către direcțiunea uzinei și represiunea polițienească au determinat încetarea grevei și reluarea lucrului în ziua de 4 martie. Cu muncitorii de la Ferdinand s-au solidarizat și muncitorii de la Uzina Nădrag, care au declanșat o grevă de solidaritate²³.

Creșterea scumpetei, a determinat o scădere a puterii de cumpărare a salariilor primite. Legea minimului de salarii elaborată de organele dictaturii regale a reprezentat în practică o încercare de a frîna lupta revendicativă a muncitorilor, pentru sporirea salariilor în condițiile cînd inflația se făcea tot mai simțită. Salariile, potrivit legii, trebuiau fixate de o comisie formată din reprezentanți ai aparatului de stat și din cei ai patronului. Muncitorii, în lupta lor revendicativă nu s-au conformat niciodată acestei legi. Pregătirile de război, creșterea impozitelor, inflația în creștere, au determinat numai în 1939 o creștere a prețurilor de 30—40%. O familie formată din 4 persoane, după calculele oficialităților, aveau nevoie de 7.000 lei lunar pentru asigurarea unor condiții de viață omenești. La Reșița, deși salariile erau mai mari comparativ cu alte categorii de muncitori din alte orașe, nici măcar o treime din muncitori nu obțineau un astfel de salariu²⁴.

²² Arh. st. Caransebeș, fond Penitenciarul Caransebeș dosar nr. 473/1938, f. 190 — copie.

²³ Arh. st. Timișoara, fond nr. 563, dosar nr. 58/1938/1939, f. 11; Al. Gh. Savu o.c. p. 368—369.

²⁴ E. Cimponieru o.c. p. 227.

Darea de seamă a poliției din Anina consemna în primăvara anului 1939 gravele nemulțumiri ale muncitorilor legate de scăderea puterii de cumpărare a salariilor. Din această cauză, muncitorii minieri din județul Caraș au început îndelungate tratative în cursul anului 1939 cu Direcțiunea U.D.R., pentru includerea în contractul de muncă a sporirii salariului cu 20% față de 1938, sporirea cantității de lemne de încălzit și respectarea de către societate a legislației muncii²⁵.

Tratatul economic încheiat cu Germania la 23 martie 1939, ale cărui prevederi loveau greu economia națională, a avut grave implicații de ordin economic și politic. În anul 1940, resimțindu-se efectele sale, are loc o scădere rapidă a nivelului de trai, consemnată de toate autoritățile de stat civile sau militare. Se intensifică nemulțumirile de tot felul, marcând începutul crizei politice a dictaturii regale. Izbucnesc tot mai numeroase conflicte de muncă în toate orașele din Banat. „Scumpetea tuturor produselor alimentare, dar și industriale, cauzează o atmosferă de deprimare — relata o dare de seamă a Preturii plășii Deta. Populația nu dorește să subscrie bonurile pentru înzestrarea armatei, constată același organ²⁶.

Nemulțumirea se generalizează, atingând toate categoriile de cetățeni. Un buletin informativ al Preturii plășii centrale Timișoara arăta că: „sînt justificate nemulțumirile printre funcționari, în ceea ce privește scumpetea crescîndă la alimente cum și la haine și încălțăminte față de leafia lor staționară²⁷.

Într-o dare de seamă, siguranța din Timișoara, analizînd situația din județul Timiș-Torontal, la capitolul industrie, arăta că „lucrează cu orar redus din cauza că nu-și poate procura materia primă, din care cauză au fost concediați foarte mulți muncitori²⁸. Scumpetea este crescîndă — consemna siguranța — și pentru remediere să se vină în ajutorul muncitorilor, ale căror salarii au rămas aceleași. Totuși, față de anii precedenți, muncitorii cîștigă mult mai puțin²⁹. Era o recunoaștere deschisă a scăderii puterii de cumpărare a salariilor și a exploatării tot mai intense a muncitorilor în acest ultim an al existenței dictaturii regale.

Situația economică grea a maselor populare, creșterea gradului de exploatare au determinat o afirmare curajoasă a clasei muncitoare condusă în lupta pentru o viață mai bună de către organizațiile partidului comunist ce activau în adîncă ilegalitate.

Dintr-un raport al Inspectoratului general al muncii din Timișoara aflăm că „în perioada 14—20 ianuarie 1940, în ținutul Timiș erau următoarele conflicte de muncă: La societatea U.D.R. între aceasta și muncitorii de la direcția exploatărilor Reșița, unde se duceau tratative pentru înche-

²⁵ Arh. st. Caransebeș, dosar nr. 9/5/1939, f. 44 — dare de seamă

²⁶ Arh. st. Timișoara, fond Prefectura județului Timiș-Torontal (în continuare Pref. jud.), dosar nr. 7/1940, f. 33 — dare de seamă din 20 ian. 1940.

²⁷ Arh. st. Timișoara, fond Pref. jud. Timiș-Torontal, dosar nr. 7/1940, fila 22.

²⁸ Ibidem, fila 8—10.

²⁹ Ibidem.

ierea unui nou contract colectiv de muncă în locul celui expirat. Lupta revendicativă, aici s-a încheiat cu succes, muncitorii obținând în noul contract de muncă un spor de scumpete de 100/0³⁰.

Alte conflicte în aceeași perioadă, sînt consemnate la Fabrica de mănuși S.A. din Timișoara; între direcția minelor Societății U.D.R. și muncitorii respectivi; la Salubritatea Arad, la Fabrica DURA pentru încheierea unui nou contract colectiv de muncă; între Întreprinderea municipiului Timișoara pentru alimentarea cu apă, canalizare, salubritate și bresla muncitorilor metalurgiști și electricieni din ținutul Timiș, la Fabrica de bere S.A. Timișoara, unde bresla respectivă declanșase un conflict pentru încheierea noului contract colectiv de muncă³¹.

Într-o adresă către rezidentul ținutului Timiș, din februarie 1940 se arată că „la fabrica de încălțăminte Filt au avut loc mai multe conflicte de muncă, mai ales de cînd muncitorii au început să activeze în mișcarea comunistă, fapt ce a determinat fabrica respectivă să excludă — din rîndul muncitorimii — elementele sedențioase care au activat în comunism³². Cauza conflictului la această întreprindere a fost cererea expresă a muncitorilor de sporire a salariilor cu 500/0, în vederea obținerii căruia, muncitorii au încetat lucrul³³.

Conduse de către comuniști, social-democrați de stînga și alte elemente combative din rîndul muncitorilor, conflictele de muncă au eunoscut aceeași amploare și în perioada următoare. Inspectoratul general al muncii din Timișoara, în perioada 17—23 martie, confirma numeroase conflicte la: Fabrica de bere S.A. Timișoara; la societatea Titan-Călan—Nădrag—Uzina Ferdinand; la întreprinderile municipale din Timișoara pentru alimentarea cu apă, canalizare etc.; la distileriiile de lemn unite Marginea-Reșița; prima industrie textilă Timișoara S.A.R. pentru încheierea noului contract colectiv de muncă; Industria Linii S.A. Timișoara și bresla muncitorilor din industria textilă și îmbrăcăminte din ținutul Timiș; la Orșova etc.³⁴.

Pentru îmbunătățirea condițiilor lor de viață, 200 de muncitori de la Fabrica INDUSTRIA TEXTILA ARADANA din Arad au declanșat grevă, încetînd lucrul în ziua de 6 aprilie 1940. Lucrul a fost reluat peste 2 zile, după ce muncitorii au obținut o sporire a salariului³⁵.

Scăderea nivelului de trai al muncitorilor, a fost accentuată de închiderea unor întreprinderi sau reducerea timpului de lucru la numeroase întreprinderi industriale din Banat. Inspectoratul de poliție și siguranță din Timișoara raporta: „Din cauza crizei, majoritatea întreprinderilor din ținutul Timiș și-au redus orele de lucru, iar o parte au încetat să mai

³⁰ Arh. st. Timișoara, *fond Rezidența ținutului Timiș*, dosar nr. 36/1940 fila 2.

³¹ *Ibidem*, fila 2—3.

³² *Ibidem*, dosar nr. 41/1940, fila 2.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 44/1940, fila 1.

³⁴ *Ibidem*, dosar nr. 36/1940, filele 6—8.

³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 42/1940, fila 1.

funcționeze, lăsînd pe muncitori fără nici un mijloc de existență, în timp ce scumpetea traiului crește³⁶.

La data de 9 iulie 1940, aveau un program de lucru redus următoarele întreprinderi industriale din Banat: Țesătoria mecanică HOLD et ROTSCHING din Lugoj; Uzinele române textile TEBA S.A. din Timișoara; Fabrica de încălțăminte lux S.A. FILT din Timișoara; Industria textilă Lugoj; Distileriiile de lemn unite Marginea-Reșița; Fabrica KANDIA Timișoara etc.³⁷.

În timp ce multe întreprinderi industriale și-au încetat ori și-au redus activitatea, marile uzine lucrează din plin, cu maximă capacitate, producția lor fiind destinată, în exclusivitate pentru apărarea națională — Uzinele Reșița și-au sistat complet producția civilă, lucrînd numai pentru înzestrarea armatei³⁸.

Rămînerea continuă în urmă a salariilor în raport cu scumpetea, a amplificat starea de spirit potrivnică dictaturii regale, nu numai a clasei muncitoare, dar și a întregului popor român.

„Nemulțumirile pe zi ce trece se accentuează, întrucît salariile ce se primesc sînt insuficiente pentru a face față strictului necesar traiului și întreținerii vieții. Se observă nemulțumirile muncitorilor mineri pentru faptul că sînt obligați a lucra pînă la extenuare“ — relatea, la 19 aug. 1940, poliția din Anina³⁹.

În organizarea luptelor revendicative din Banat ca și în întreaga țară, un rol însemnat l-a avut hotărîrea comuniștilor de a activa în bresle, de a le transforma în instrumente utile de luptă de clasă. Acest lucru a fost constatat și de către Siguranța județului Caraș, care arăta că are loc — „în ultimul timp, infiltrarea cît mai mult a elementelor comuniste în comitetele de conducere a breslelelor și diferitelor asociațiuni muncitorești cu caracter sportiv, cultural sau social“⁴⁰.

Influența pe care au dobîndit-o comuniștii în cadrul breslelor și în afara lor în lupta pentru revendicări economice a dus la educarea muncitorilor în spiritul luptei ferme pentru apărarea intereselor lor de clasă și a contribuit la succesul acțiunilor revendicative. Acolo unde influența comuniștilor a fost mai puternică și acțiunile revendicative au fost mai numeroase și mai bine conduse.

Deși numărul conflictelor de muncă în anii dictaturii regale a fost mai mare decît în perioada anterioară, mișcarea grevistă nu a fost de amploarea din trecut. Intervenția rapidă a organelor polițienești în cazul tuturor conflictelor de muncă și mai cu seamă al grevelor, a limitat numărul lor și durata de desfășurare. Muncitorii din Banat însă și-au apărut

³⁶ Ibidem, dosar nr. 3/1940, fila 797.

³⁷ Ibidem, dosar nr. 40/1940, fila 19.

³⁸ Ibidem, dosar nr. 31/1940, fila 395; Arh. st. Caransebeș, fond *Poliția Oravița*, dosar nr. 1/1940, filele 190—192.

³⁹ Arh. st. Caransebeș, *Colecția de documente și fotocopii referitoare la mișcarea comunistă și muncitorească*.

⁴⁰ Arh. st. Caransebeș, fond. *Poliția Oravița*, dosar nr. 1/II/1940, f. 70.

interesele economice prin declanșarea a numeroase conflicte de muncă, care, fără a se transforma în greve decît rare ori, au menținut treaz spiritul de luptă al muncitorilor și au adus îmbunătățiri nivelului lor de trai. prin sporirea salariilor sau obținerea altor avantaje cu caracter economic.

ION ȘERBAN

MOUVEMENTS RÉVENDICATIFS DE LA CLASSE OUVRIÈRE DU BANAT PENDANT LA DICTATURE ROYALE (1938—1940)

(Résumé)

La dictature royale a accentué l'exploitation des masses populaires en faisant appel aux mesures répressives, en limitant les droits et les libertés des citoyens. Au Banat, la classe ouvrière — dirigée par le Parti Communiste Roumain — se servant de ceux des moyens légaux restés, a menée une lutte soutenue pour l'amélioration du niveau de vie, dans les conditions où le pouvoir d'achat des salaires diminuait, en même temps que les prix des biens de large consommation montait rapidement.

Les plus nombreuses actions revendicatives du Banat pendant ces années ont été les conflits de travail déclenchés surtout à l'occasion de la conclusion des nouveaux contrats de travail collectifs.

Par le déclenchement des conflits de travail les ouvriers se sont défendus contre l'offensive patronale qui surpassait la législation du travail, maintenait le bas niveau des salaires aux conditions de l'inflation et de l'ascension rapide des prix. Les ouvriers de Reșița, Anina, Lugoj, Timișoara, Arad ont provoqué des nombreux conflits collectifs de travail en dépit des efforts des autorités.

Le succès des luttes revendicatives s'explique en grande mesure grâce à l'usage des corporations par les communistes au profit de la lutte défensive des intérêts vitaux de la classe ouvrière.